

Αντιδρώ στο «μονοεπίπεδο» της παράστασης

> «Ελένη» του Ευριπίδη από το Θεσσαλικό Θέατρο

ΤΗΣ ΝΟΝΑΣ ΜΟΛΕΣΚΗ

ΕΧΩ την εντύπωση ότι το κοινό που παρακολούθησε την παράσταση της «Ελένης» του Ευριπίδη από το Θεσσαλικό Θέατρο ήταν χωρισμένο σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη, τη μικρότερη, ανήκαν εκείνοι που πριν από αρκετά χρόνια είχαν δει την «Ελένη» του Σπύρου Ευαγγελάτου στα «Κύπρια», στην άλλη, τη μεγαλύτερη, εκείνοι που έβλεπαν μια αποτραγικοποιημένη «Ελένη» για πρώτη φορά. Επειδή ανήκω στην πρώτη κατηγορία, ομολογώ, ότι δεν μπορούσα να μη συγκρίνω αυτή την παραγωγή μ' εκείνη που κάποτε θαύμασα. Αντιλαμβάνομαι ότι το να συγκρίνει κανείς δύο παραστάσεις σημαίνει να κρίνει τη μια με τα κριτήρια της άλλης, τρόπος άγονος και αντιδεοντολογικός. Αλλά η απαγόρευση αυτή σχεδόν παύει να ισχύει όταν μια από τις δύο συγκρινόμενες παραστάσεις δεν αποτελεί αυτόνομη καλλιτεχνική οντότητα ή με άλλα λόγια δεν τηρεί σ' όλα της τα μέρη την ενιαία αισθητική φόρμουλα, τον ενιαίο ιδεολογικό τύπο, τα οποία θα μετέτρεπαν την ύλη της σε αυτοτελή μικρόκοσμο που διέπεται από δικές του νομοτέλειες.

Η παράσταση του Ευαγγελάτου κατάφερε να απελευθερώσει από το κείμενο του Ευριπίδη όλες τις κρυμμένες στο λόγο ενέργειες όπως την κωμική, τη λυρική και τη φιλοσοφική, και να προσδώσει στο θέαμα που μας παρουσίαζε όλες αυτές τις διαστάσεις. Το κύριο της επίτευγμα ήταν η τήρηση της περίπλοκης, αλλά ενιαίας αισθητικής φόρμουλας βασισμένης πάνω στην έννοια της αμφισημίας. Η παράσταση του Θεσσαλικού θεάτρου του Γιάννη Μαργαρίτη ασχολήθηκε μόνο με τον απεγκλωβισμό του κωμικού στοιχείου. Η αμφισημία όμως απαιτεί ισορροπία, απαιτεί την τήρηση ίσων αποστάσεων από τον άξονα της «αλήθειας». Τι ήταν η Ελένη, θεά ή θνητή, γεννήθηκε από ένα αυγό ή όχι; Ήταν η πιο διάσημη μοιχαλίδα όλων των εποχών ή πιστή και παρεξηγημένη σύζυγος; Είναι ή δεν είναι τραγική ηρωίδα; Τα πραγματικά βάσανα του Μενέλαου και οι δικές της απώλειες αποτελούν ή όχι ρεαλιστικό αντίβαρο στην αισθητική των ρευστών και απατηλών ειδώλων; Ποιανού είναι τελικά η ευθύνη, των θεών ή των ανθρώπων, για όσα συμβαίνουν; Μπορεί να

φταίει το όνομα, αλλά όχι η κάτοχός του; Και γενικά, τ' είναι θεός, τι μη θεός και τι τ' ανάμεσά τους; Όταν η αναζήτηση απαντήσεων σ' αυτές τις ευριπίδειες ερωτήσεις δεν διέπεται από το γνώμονα της αμφισημίας, όταν η αισθητική της παράστασης κινδυνεύει να γίνει μονόχρωμη και το τραγικό απλώς δίνει τη θέση του στο κωμικό, τότε... τότε έχουμε την παράσταση του Μαργαρίτη.

Εκεί που το κειμενικό υλικό δε «σπκώνει» κωμική ερμηνεία, αλλά δεν παύει να απαιτεί σκηνικές λύσεις, ο σκηνοθέτης δεν έχει προτάσεις. Έτσι, τα λυρικά χορικά μπορεί να μορφοποιούνται χορογραφικά (Σεσίλ Μικρούτσικου), μουσικά (Χρίστος Θηβαίος), ενδυματολογικά (Ελένη Μανωλοπούλου) και προσαρμόζονται στην πυραμίδα των σκηνικών του Δημήτρη Κακριδά (όχι της Αιγύπτου, αλ-

λά συνειδητά του Λούβρου), αλλά δεν εφαρμόζουν καμιά αναγνώσιμη σκηνοθετική γραμμή, δεν έχουν τη λυρική δύναμη να εκφράσουν τον συναισθηματικό υπόβαθρο των γεγονότων που υπάρχει στο κείμενο.

Ας πάρουμε όμως την πτυχή του έργου με την οποία ο σκηνοθέτης ασχολήθηκε πολύ, την ειρωνική όψη της τραγωδίας του Ευριπίδη. Μια από τις απλές λύσεις, στις οποίες προσφεύγει, είναι η παρωδία, σε βαθμό καρτουνοποίησης, του αιγυπτιακού μοτίβου. Η γριά (Μαίρη Σαουσοπούλου), η Θεονόη (Μαριάνθη Σοντάκη), ο Θεοκλύμενος (Δημήτρης Σιακάρας) κωμικίζουν με τρόπο απλουστευμένο, σβήνοντας τις άλλες διαστάσεις του ρόλου τους. Απόδειξη του πιο πάνω πλήρους αδράνεια και η απαθής αναμονή του Θεοκλύμενου (που στην προηγούμενη σκηνή ήταν τόσο αστείος) κατά τη διάρκεια του μονολόγου του Αγγελιαφόρου (Έκτωρας Καλούδης) - όταν δεν έχει τη δυνατότητα να εί-

ναι αστείος, απλώς δεν υπάρχει, επειδή δεν έχει άλλη διάσταση εκτός από την κωμική. Η πάντα καλή Μαριάνθη Σοντάκη θα μπορούσε να δώσει μια Θεονόη πολύ ενδιαφέρουσα, αν χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της υποκριτικής αμφισημίας, έδινε περισσότερες από μια διαστάσεις της παράξενης μορφής που ενσάρκωνε. Αυτό ισχύει εις πολλαπλούν για τη Φιλαρέτη Κομνηνού. Αναμφίβολα άξια να γίνει μια Ελένη πολύ πτυχη, πραγματική, αλλά και φευγαλέα, θλιμμένη, αλλά πάντα γοητευτική, η ηθοποιός που πέροι άφησε άριστες εντυπώσεις με την Ιώ, από τον πρόλογο κιόλας φτachaίνει το ρόλο της ειρωνευόμενης την ηρωίδα της υπερβολικά στα φανερά. Αν μέχρι τώρα δεν έγινα κατανοητή, να το πω άλλη μια φορά - η αμφισβήτηση του τραγικού κατά τον Ευριπίδη δεν σημαίνει αναμφισβήτητη κωμικότητα, όπως και η αμφισβήτηση του θείου δεν τον κάνει άθεο, όπως η αναζήτηση βαθύτερων κινήτρων των πράξεων των πρώ-

Η παράσταση του Θεσσαλικού θεάτρου του Γιάννη Μαργαρίτη ασχολήθηκε μόνο με τον απεγκλωβισμό του κωμικού στοιχείου. Η αμφισημία όμως απαιτεί ισορροπία, απαιτεί την τήρηση ίσων αποστάσεων από τον άξονα της «αλήθειας». Τι ήταν η Ελένη, θεά ή θνητή; Γεννήθηκε από ένα αυγό ή όχι; Ήταν η πιο διάσημη μοιχαλίδα όλων των εποχών ή πιστή και παρεξηγημένη σύζυγος; Είναι ή δεν είναι τραγική ηρωίδα; Τα πραγματικά βάσανα του Μενέλαου και οι δικές της απώλειες αποτελούν ή όχι ρεαλιστικό αντίβαρο στην αισθητική των ρευστών και απατηλών ειδώλων; Ποιανού είναι τελικά η ευθύνη, των θεών ή των ανθρώπων, για όσα συμβαίνουν;

Μετάφραση: Κ. Χ. Μύρης
Σκηνοθεσία: Γιάννης Μαργαρίτης, **Σκηνικά:** Δημήτρης Κακριδάς.
Κοστούμια: Ελένη Μανωλοπούλου.
Μουσική: Χρίστος Θηβαίος. **Χορογραφίες:** Σεσίλ Μικρούτσικου. **Παίζουν:** Φιλαρέτη Κομνηνού, Γιώργος Ζιόβας, Κωνσταντίνος Κωνσταντόπουλος, Μαίρη Σαουσοπούλου, Αντώνης Μπαμπούνης, Μαριάνθη Σοντάκη, Δημήτρης Σιακάρας, Έκτορας Καλούδης, Παντελής Παπαδόπουλος.

ων του δεν αφαιρεί το νόημα των πράξεών τους. Αντιδρώ στο «μονοεπίπεδο» της παράστασης του Μαργαρίτη, αντιδρώ στην αδυναμία του να δώσει την αμφισημία του έργου και των μορφών του.

Αυτό φανερώνεται και από την ευκολία των υποκριτικών στόχων που βάζει μπροστά στους ηθοποιούς. Αλλιώς ο Κωνσταντίνος Κωνσταντόπουλος δε θα μπορούσε να ειρωνεύεται το Μενέλαό του εξ «αποστάσεως», χωρίς να τσαλακώνει καθόλου την υποκριτική του περσόνα. Αλλιώς ο Γιώργος Ζιόβας (Τεύκρος), ο Αντώνης Μπαμπούνης (Αγγελιοφόρος Α') και ο Παντελής Παπαδόπουλος (Θεράπων) δε θα έκαναν τόσο αβασάνιστα περάσματα. Είναι που δεν τους ζητήθηκε να παίξουν με υποκριτική αμφισημία.

Διάβασα ξανά αυτό που έχω γράψει και δέχομαι το χαρακτηρισμό της υπερβολικής και την πιθανή κατηγορία για «προστακτική κριτική», αλλά δε θέλω να αλλάξω τίποτα.